

mišljenja i komentari

Treniranje gladi

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Kad su se Nijemci pripremali za ofenzivu na Staljingrad, netko se sjetio da vojsku pripremi, uz drugo što je čeka, i na gladovanje. Dakle, vojnicima su davali za doručak, ručak i večeru pola porcije – da se naviknu na glad.

Ne znam kakva ih je logika u tome vodila, jer priča o seljaku i njegovu magarcu svima nam je dobro poznata, pa vjerujem – jer vicevi su stariji od Biblije – da je bila poznata i Nijemcima prije nepunih stotinu godina. Možda su htjeli da vojska ne mrmlja kad dobije manje za jelo, jer u vojsci je hrana i alfa i omega. Možeš me tjerati da ne spavam, da se smrzavam, *“go to their graves like beds”* (da malo citiram Hamleta) – ali daj mi žderati! To sam kao vojnik i sam osjetio. Kad smo otkrili da smo nakon osam sati marša po snijegu dobili umanjenu porciju, jer se naš pretpostavljeni bio sjetio da bi svakom vojniku mogao uzeti jednu kobasicu kako bi sebi priredio roštilj, samo je jedna iskra falila do pobune. Ja bih ga osobno proburazio bajunetom.

No vratimo se na Staljingrad. Što se dogodilo s vojnicima istreniranima na gladovanje? Baš što i sa seljakovim magarcem – koji je crkao upravo kad se navikao živjeti bez sijena: kad je zavladała prava glad, izgledniji joj vojnici nisu mogli odoljeti (no ipak su umirali bez mrmljanja).

To je slika i prilika naše znanosti, posebice naših znanstvenih časopisa. Hajdemo im uskratiti dotacije, pa da vidimo mogu li se održati. Ne mogu. Nijedan časopis, nijedne novine ne žive od prodaje. Ne živi ni televizija. Živi od reklama (komercijalna televizija) ili od državnog budžeta (javna televizija). Štednja je lijepa stvar, uvijek se može na svemu štedjeti, samo je pitanje koliko se može uštedjeti. Mogu se umjesto kruha jesti krumpir i žganci, umjesto mesa grah i soja, može se od vode u kojoj se pralo suđe kuhati juha (kako se to za rata u Zagrebu činilo), ali čovjek mora dnevno dobiti toliko i toliko kalorija, toliko i toliko grama proteina, toliko i toliko miligrama vitamina. To su granice štednje. Dalje se ne može ići.

No gdje su granice štednje za naše časopise? Mogu se ne isplaćivati honorari, ljudi mogu iz entuzijazma raditi za badava (jer imaju od čega živjeti, naime imaju plaću ili mirovinu), no što je s drugim troškovima? Što je s lekturom, što s tiskom, što je s prijelomom? I tu se pokušava štedjeti. A šteti se tako da prijelom rade za to nestručne osobe – kemičari, agronomi, veterinari – koji su usto i samouci, jer ih nitko tome poslu ne želi naučiti. Ne trebamo se tome čuditi. Zar će čovjek koji je četiri godine studirao grafički dizajn, a sada ne može naći posla, učiti nekoga svome poslu? Ludost je došla do granica – ako ludost može imati granice.

Kako se to uopće moglo dogoditi, kako je do toga uopće moglo doći?

Ima nešto slugansko, kmetsko u našem hrvatskom nacionalnom karakteru. Mi smo, poput magarca, spremni podnositi svaki teret – dok pod njim ne padnemo. Ne dao Bog da nešto kažeš. Govoriti što misliš, a pogotovo ono čime bi nekome mogao stati na žulj, znak je lošeg kućnog odgoja, a vjerojatno i lošeg duševnog zdravlja. Pristojan čovjek šuti i trpi. Poput magarca.

Koliko je naših znanstvenika, urednika naših znanstvenih časopisa diglo glas protiv ovakve politike financiranja časopisa? Da, reći će, pisali smo protestna pisma ministarstvu. Na koja, razumije se, nitko nije odgovarao, a pitanje je li ih itko i pročitao. Zašto o tome ne možeš pročitati u novinama, čuti na televiziji? Zašto nitko nije rekao da neće raditi za badava, pa časopis izlazio ili ne izlazio? No te hrabrosti nema u našoj sluganskoj duši. Radnici rade bez plaće, pa opet nikome ne pada na pamet da ne dođe na posao.

Ulazimo u Europu, evo nas za koju godinu i u Europskoj uniji. No s obzirom na naš nacionalni karakter bilo bi nam bolje da smo ostali u Austro-Ugarskoj. Tamo nisi trebao ni o čemu misliti, ni o čemu odlučivati. Nije lako biti slobodan. Jer nema slobode bez hrabrosti.